

**FAKTOR-FAKTOR YANG MEMPENGARUHI
PERKEMBANGAN PERNIAGAAN
PELANCONGAN DI HOPELAND CAMP DI
SALAK BOGOR, INDONESIA**

HENDRATA YUDHA WARDANA

**ASIA e UNIVERSITY
2025**

FAKTOR-FAKTOR YANG MEMPENGARUHI PERKEMBANGAN
PERNIAGAAN PELANCONGAN DI HOPELAND CAMP DI SALAK
BOGOR, INDONESIA

HENDRATA YUDHA WARDANA

Tesis yang dikemukakan kepada Asia e University sebagai Memenuhi
Keperluan
Ijazah Doktor Falsafah Pentadbiran Perniagaan

August 2025

ABSTRACT

Nature- and community-based tourism companies are now growing rapidly in Indonesia, but cost management and performance in locally scaled destination tourism businesses still face various challenges. Hopeland Camp in Salak, Bogor is one example of a tourism business that seeks to combine tourism business development with the culture of the local community. This study aims to analyze in-depth the factors that influence business growth in tourism development by taking the case study of Hopeland Camp. The research approach used is qualitative, employing a case study method, namely through interviews with management and tourists as well as direct field observations. The findings show that Hopeland Camp's operating costs are influenced by internal factors such as operational needs like physical materials, logistics, labor, facility maintenance, as well as considering external factors such as accessibility, government policies, and cooperation with outside parties. Social investment in the local community also becomes a long-term strategy to support the sustainability of the business. Meanwhile, Hopeland Camp's performance is determined by service quality, operational efficiency, the level of tourist satisfaction, local community involvement, and external factors such as nature-based tourism trends, destination competition, and infrastructure support. These findings reinforce the theory of sustainable tourism and the approach of Community-Based Tourism (CBT), which emphasize that the success of tourism enterprises is not only determined by economic aspects, but also by the synergy between management, the community, and the environment. This study contributes to understanding cost management and business performance in the local-scale tourism sector, and can serve as a reference in formulating strategies for developing community-based tourism enterprises that are competitive and sustainable.

Keywords: Sustainable tourism, community-based tourism, business performance, Hopeland Camp

ABSTRAK

Perusahaan pelancongan berasaskan alam dan komuniti kini berkembang pesat di Indonesia, namun pengurusan kos dan pencapaian dalam perniagaan destinasi pelancongan berskala tempatan masih berdepan pelbagai cabaran. Hopeland Camp di Salak, Bogor, merupakan salah satu contoh perniagaan pelancongan yang berusaha menggabungkan pembangunan perniagaan pelancongan dengan kebudayaan masyarakat setempat. Kajian ini bertujuan untuk menganalisis secara mendalam faktor-faktor yang mempengaruhi perkembangan perniagaan dalam pembangunan pelancongan dengan mengambil kajian kes Hopeland Camp. Pendekatan kajian yang digunakan adalah bersifat kualitatif dengan menggunakan kaedah kajian kes, iaitu melalui temu bual bersama pihak pengurusan dan pelancong serta pemerhatian langsung di lapangan. Hasil kajian ini menunjukkan bahawa kos operasi Hopeland Camp dipengaruhi oleh faktor dalaman seperti keperluan operasi seperti bahan fizikal, logistik, tenaga kerja, penyelenggaraan kemudahan serta mengambil kira faktor luaran seperti kebolehcapaian, dasar-dasar kerajaan serta kerjasama pihak luar. Pelaburan sosial kepada masyarakat setempat juga menjadi strategi jangka panjang untuk menyokong kelestarian perniagaan. Sementara itu, prestasi Hopeland Camp ditentukan oleh kualiti perkhidmatan, kecekapan operasi, tahap kepuasan pelancong, penglibatan masyarakat setempat, serta faktor luaran seperti tren pelancongan berasaskan alam, persaingan destinasi, dan sokongan infrastruktur. Dapatan ini mengukuhkan teori pelancongan lestari dan pendekatan pelancongan berasaskan komuniti (Community-Based Tourism/CBT) yang menegaskan bahawa kejayaan perusahaan pelancongan bukan sahaja ditentukan oleh aspek ekonomi, tetapi juga oleh sinergi antara pengurusan, masyarakat, dan alam sekitar. Kajian ini menyumbang kepada pemahaman tentang pengurusan kos dan pencapaian perniagaan dalam sektor pelancongan berskala tempatan, serta boleh dijadikan rujukan dalam merangka strategi pembangunan perusahaan pelancongan berasaskan komuniti yang berdaya saing dan mampan.

Kata Kunci: Pelancongan lestari, pelancongan berasaskan komuniti, pencapaian perniagaan, Hopeland Camp

HALAMAN PENGESAHAN

This is to certify that this thesis conforms to acceptable standards of scholarly presentation and is fully adequate, in quality and scope, for the fulfilment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy.

The student has been supervised by: **Professor Dr Juhary Ali & Professor Dr Tulus Suryanto**

The thesis has been examined and endorsed by:

Associate Professor Dr Ahmad Sabri bin Yusuff,

Asia e University

Examiner 1

Professor Dr Mohd Mizan bin Mohammad Aslam,

Universiti Pertahanan Nasional Malaysia

Examiner 2

This thesis was submitted to Asia e University and is accepted as fulfilment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy.

Professor Dr Siow Heng Loke

Asia e University

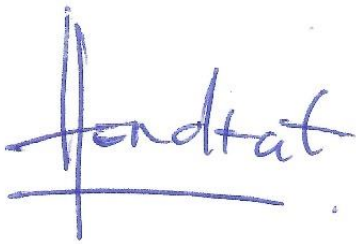
Chairperson, Examination Committee

(28 August 2025)

PENGAKUAN

Saya akui bahawa karya yang dikemukakan bagi memenuhi keperluan Ijazah Doktor Falsafah ini adalah hasil kerja saya sendiri dan semua kandungan daripada mana-mana individu atau sumber telah dirujuk secara wajar. Saya akui bahawa karya ini belum pernah dikemukakan, sama ada secara keseluruhan atau sebahagian, untuk sebarang ijazah di universiti ini atau universiti lain. Saya memahami bahawa sebarang pelanggaran terhadap perakuan ini adalah dianggap sebagai salah laku akademik yang boleh mengakibatkan penggantungan atau penarikan semula penganugerahan ijazah terhadap saya.

Name: Hendrata Yudha Wardana

Signature of Student:

Date: 28 August 2025

PENGHARGAAN

Pelajar mengucapkan terima kasih yang tidak terhingga kepada semua pihak yang telah memberikan dukungan, baik dari segi bahan sokongan mahupun secara moral kepada penulis dari awal pembelajaran penulis dalam Program PhD (Pentadbiran Perniagaan) – Asia E University, Malaysia sehingga tesis ini dapat disiapkan dengan jayanya. Penulis juga mengucapkan terima kasih kepada:

1. Professor Dato' Dr. Ansary Ahmed, sebagai Presiden Pengasas/ CEO of Asia E University, Malaysia.
2. Professor Ts Dr Titik Khawa Binti Abdul Rahman, as Dean, School of Graduate Studies Asia E University, Malaysia.
3. Professor Dr. Juhary Ali, S.D.K. FCMI (UK), sebagai penyelia dan Timbalan Naib Canselor Asia e University, Malaysia.
4. Professor Dr. Tulus Suryanto, SE., MM., Akt., CA, CMA sebagai penyelia, Profesor Adjung Asia E University, Malaysia.
5. Assoc Prof Dr Ahmad Sabri Bin Yusuf sebagai pemeriksa 1.
6. Prof Dr Mohd Mizan Bin Mohammad Aslam sebagai pemeriksa 2
7. Professor Dr. Siow Heng Loke sebagai Pengerusi, Jawatankuasa Peperiksaan, Asia E University, Malaysia.
8. Seluruh pensyarah dan Komuniti Akademik Program Pascasiswazah (PPs) Pentadbiran Perniagaan – Asia e University, terima kasih atas segala ilmu dan kemudahan yang telah diberikan kepada penulis.
9. Rakan sekerja kelas 2020 dan 2022, terima kasih atas sokongan dan motivasi anda untuk menyelesaikan kajian pengarang.
10. Seluruh keluarga besar, dan terutamanya kepada isteri Umi Khulsum, S.Akt., MM., Ph.D. dan Ananda Mochammad Rengga Satria Lesmana

11. Akhir sekali, penulis ingin mengucapkan terima kasih kepada mereka yang telah membantu pengarang secara langsung mahupun tidak langsung.

Malaysia, 30 Ogos 2025

Pelajar

KANDUNGAN

ABSTRACT	ii	
ABSTRAK	iii	
HALAMAN PENGESAHAN	iv	
PENGAKUAN	v	
PENGHARGAAN	vii	
KANDUNGAN	ix	
SENARAI JADUAL	xi	
SENARAI RAJAH	xii	
SENARAI SINGKATAN	xiii	
BAB 1	Pengenalan	1
1.0	Latar Belakang Kajian	1
1.1	Pernyataan Masalah	8
1.2	Objektif Kajian	12
1.3	Persoalan Kajian	13
1.4	Kerangka Konseptual	13
1.5	Kepentingan Kajian	16
1.6	Definisi Operasional	18
BAB 2	KAJIAN LITERATUR	21
2.0	Pengenalan	21
2.1	Kos Perniagaan	24
2.2	Pencapaian Perniagaan	26
2.3	Kerangka Teori	29
2.3.1	Community-Based Tourism (CBT)	29
2.3.2	Ability–Motivation–Opportunity (AMO) Theory	31
2.3.3	Pelancongan dan Teori Perubahan	36
2.4	Kajian Penyelidikan	49
2.5	Faktor Dalaman dan Luaran yang Mempengaruhi Perkembangan dan Pencapaian	50
2.6	Strategi dan Pendekatan Meningkatkan Pencapaian Perniagaan Pelancongan	52
2.7	Ringkasan Bab	59
BAB 3	KAEDAH KAJIAN	60
3.0	Pengenalan	60
3.1	Reka Bentuk Kajian	60
3.2	Kaedah Kajian	65
3.3	Kaedah Pengumpulan Data	70
3.4	Analisis Data	74
3.4.1	Pengurangan Data	75
3.4.2	Memaparkan Data	79
3.4.3	Kesimpulan dan Verifikasi	79
3.4.4	Kesahihan Pengukuran dalam Penelitian Kualitatif	80
3.5	Etika Penelitian	81
3.6	Kajian Rintis	83

3.7	Ringkasan Bab 3	85
BAB 4	KEPUTUSAN	86
4.0	Pengenalan	86
4.1	Profil Responden	88
4.2	Keandalan Pengukuran	104
4.3	Analisis Penerangan	105
	4.3.1 Faktor-faktor yang Mempengaruhi Perbelanjaan dan Pencapaian Perniagaan Kem Hopeland	107
	4.3.2 Perspektif Pengembara mengenai Perbelanjaan dan Prestasi Kem Hopeland	111
	4.3.3 Model Pembangunan Perkhidmatan Perniagaan Pelancongan Semula Jadi di Kem Hopeland	112
4.4	Pembahasan Hasil Temuan	115
	4.4.1 Faktor-Faktor Dalaman Serta Faktor-Faktor Luaran Mempengaruhi Pengeluaran dan Pencapaian Perniagaan Hopeland Camp Di Salak Bogor, Indonesia	115
	4.4.2 Pelaburan Sosial, Pendekatan Pelancongan Berasaskan Komuniti (CBT), serta amalan SRHRM & GHRM Berperanan Sebagai Strategi Meningkatkan Keberkesanan Pengeluaran Kos dan Pencapaian Perniagaan Hopeland Camp	172
4.5	Ringkasan Bab	180
BAB 5	PERBINCANGAN DAN CADANGAN	181
5.0	Pengenalan	181
5.1	Skop Kajian	183
5.2	Implikasi Kajian	183
5.3	Sumbangan Kajian	185
	5.3.1 Sumbangan Teoritikal	185
	5.3.2 Sumbangan Praktikal	187
	5.3.3 Sumbangan untuk Metodologi	187
5.4	Sumbangan untuk Penyelidik Masa Hadapan	189
	RUJUKAN	192
	LAMPIRAN	211
	Lampiran A	211
	Lampiran B	213
	Lampiran C	218

SENARAI JADUAL

Jadual		Halaman
Jadual 1.1	Definisi Operasional	18
Jadual 2.1	Prinsip dan Langkah Menggunakan ToC	38
Jadual 3.1	Instrumen Utama dan Tindakan yang Diambil	66
Jadual 3.2	Jadual Pelaksanaan Pengumpulan Data	70
Jadual 4.1	Keputusan Temu Bual Responden Pengurusan Kem Hopeland	97
Jadual 4.2	Keputusan Temu Bual Responden Pengurusan Kem Hopeland	99
Jadual 4.3	Keputusan Temu Bual Responden Pelancong Kem Hopeland	101
Jadual 4.4	Keputusan Temu Bual Responden Pelancong Kem Hopeland	102
Jadual 4.5	Matriks Tematik – Faktor Biaya Perniagaan Hopeland Camp	108
Jadual 4.6	Matriks Tematik – Faktor Pencapaian Perniagaan Kem Hopeland	109

SENARAI RAJAH

Rajah		Halaman
Rajah 1.1	Bilangan Tempat Pelancongan Indonesia pada 2018-2021	3
Rajah 1.2	Kerangka Konseptual	14
Rajah 2.1	Model Konseptual Kelestarian Organisasi	35
Rajah 4.1	Tren Perolehan dan Bilangan Pelawat ke Kem Hopeland pada 2023	106
Rajah 4.2	Model Pembangunan Perkhidmatan Perniagaan Pelancongan Semula Jadi Mampan	176

SENARAI SINGKATAN

AMO	Ability Productivity Opportunity Theory
BPS	Badan Pusat Statistik
DAW	Daerah Asal Pelanconganwan
DTW	Daerah Tujuan Pelancongan
EFA	Analisis Faktor Eksplorasi
GHRM	Green Human Resource Management
IT	Institutional Theory
PNBP	Nilai Penerimaan Negara Bukan Pajak
SRHRM	Sumber Daya Manumur Yang Bertanggung Jawab Secara Sosial
TNGGP	Taman Nasional Gunung Gede Pangrango
ToC	Theory of Change
UKM	Usaha Kecil Menengah
UNWTO	The World Tourism Organization

BAB 1

PENGENALAN

1.0 Latar Belakang Kajian

Peranan utama industri pelancongan dalam memacu ekonomi menjadikannya salah satu sektor utama yang paling berkuasa yang dibangunkan oleh kedua-dua negara maju dan membangun. Sebilangan negara seperti China dan beberapa negara di Eropah sangat bergantung kepada sektor pelancongan mereka (Clairay, 2023; Lim & To, 2022; Wang et al., 2020; Williams, 2021). Amerika Syarikat, Sepanyol dan Perancis direkodkan sebagai negara yang mempunyai pendapatan pelancongan tertinggi di dunia dengan mencecah lebih daripada \$60 bilion setahun (Moreno-Luna et al., 2021; Navarro-Drazich & Lorenzo, 2021). Beberapa bukti menunjukkan bahawa peluang pekerjaan yang dicipta oleh sektor ini sangat ketara (Robinson et al., 2019). Pekerjaan yang dimaksudkan merangkumi sektor pertanian, sektor penginapan, sektor komunikasi, sektor kesihatan, dan sektor pendidikan. Hal ini sangat bermanfaat sebagai salah satu usaha pembasmian kemiskinan dan membolehkan usahawan muda mewujudkan peluang perniagaan untuk penduduk tempatan (Ashley et al., 2007; Meyer, 2013; Nhamo et al., 2020; Tiwari et al., 2021). Beberapa bukti empirikal ini menunjukkan bahawa industri pelancongan mempunyai kesan besar terhadap pelbagai sektor sedia ada, termasuk dari segi meningkatkan ekonomi dan kebajikan masyarakat.

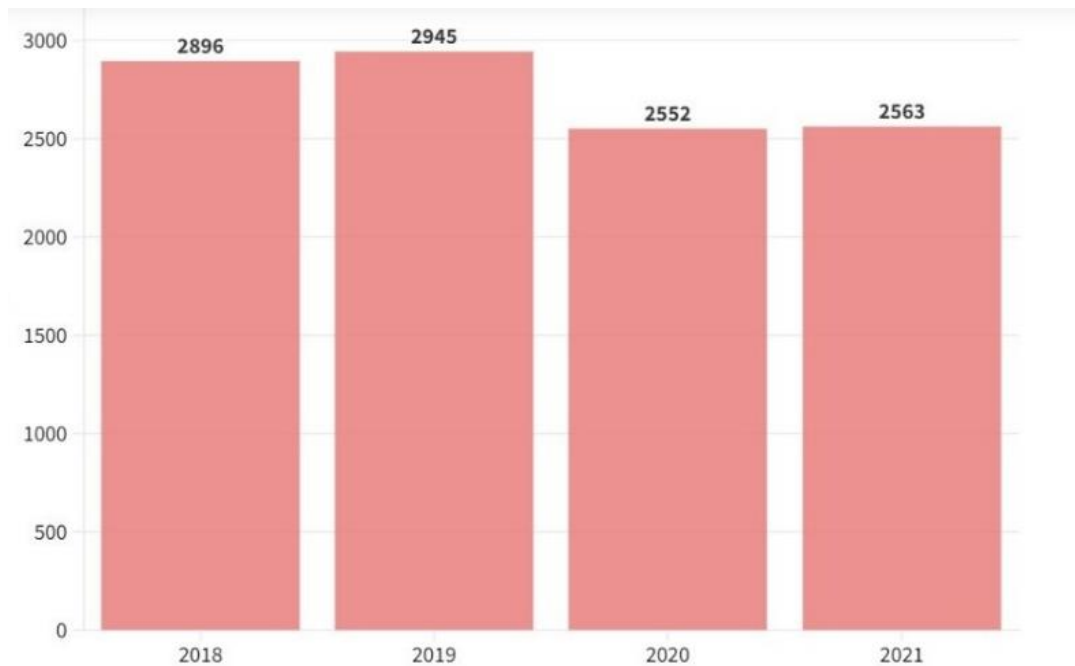
Selama beberapa dekad, industri pelancongan telah menjadi salah satu industri yang menjadi pusat perhatian dunia untuk meningkatkan ekonomi masyarakat. Hal ini berkait rapat dengan pelancongan yang diuruskan dengan baik dalam memberikan pengaruh positif terhadap usaha pembasmian kemiskinan di negara membangun. Kajian yang dijalankan oleh pakar mendedahkan bahawa pelancongan berprestasi tinggi mampu membantu menamatkan kemiskinan (Qin et al., 2019; Yu et al., 2019;

Scheyvens & Hughes, 2021). Namun begitu, model pemerksaan yang dijalankan mungkin berbeza di setiap negara serta mengambil kira faktor sokongan, halangan dan cabaran setiap negara itu sendiri.

Industri pelancongan berasaskan alam semula jadi semakin berkembang maju hasil daripada keprihatinan institusi dan komuniti terhadap kelestarian alam sekitar (Stetic et al., 2019). Destinasi pelancongan semula jadi sebagai pembangunan pelan pemuliharaan dan perlindungan alam sekitar membawa kepada kepentingan pengurusan yang baik. Pakar juga berpendapat bahawa pelancongan alam semula jadi adalah penting sebagai sumber ekonomi, cara menyediakan ruang bernilai tinggi dari segi flora dan fauna, alat pendidikan dan penyelidikan, dan menjadi bahagian keutamaan pelbagai komuniti yang mendiami kawasan geografi tertentu (Ollivaud & Haxton, 2019; Pravalova et al., 2019; Rezaenejad & Khaniwadekar, 2021; Trisic et al., 2023).

Industri pelancongan di Indonesia sangat berpotensi besar untuk terus berkembang. Agensi Perangkaan Pusat (BPS) merekodkan bahawa Indonesia mempunyai 2,563 tempat tarikan pelancong setakat tahun 2021. Jumlah ini meningkat sebanyak 0.43 peratus berbanding tahun sebelumnya sebanyak 2,552.

Rajah 1.1: Bilangan Tempat Pelancongan Indonesia pada 2018-2021

Sumber: Agensi Perangkaan Pusat (2023)

Daripada rajah 1.1, tempat tarikan pelancongan berasaskan buatan masih menduduki kedudukan pertama dan terbanyak dengan 1,061 perniagaan manakala, pelancongan berasaskan air mempunyai 347 perniagaan, diikuti dengan pelancongan berasaskan kebudayaan sebanyak 258 perniagaan. Taman hiburan dan rekreasi pula merekodkan 103 perniagaan, dan 81 kawasan pelancongan. Sementara itu, terdapat 713 perniagaan dalam pelancongan alam semula jadi (Lihat rajah 1.1).

Pelancongan semula jadi merupakan salah satu agen pembangunan terpenting dalam menyokong kelestarian alam sekitar dan menyokong ekonomi yang berkembang pesat. Pelancongan mempunyai pengaruh yang besar terhadap alam sekitar, ekonomi dan masyarakat (Marinello et al., 2023). Dalam pembangunannya, pelancongan semula jadi sebagai salah satu industri utama pembangunan ekonomi serantau di Indonesia, memainkan peranan yang sangat penting. Penurunan kadar pendapatan dalam pertukaran asing daripada sektor minyak dan gas pada era 1980-

1990-an justeru membuat sektor pelancongan menjadi alternatif baharu kerajaan untuk menjana pendapatan utama negara (Nasution et al., 2021).

Faktor-faktor yang mempengaruhi pengembangan perniagaan pelancongan adalah penting untuk dikaji kerana ianya boleh membantu perniagaan meningkatkan keuntungan mereka. Ahli perniagaan mesti tahu cara membelanjakan sumber kewangan mereka dan melaksanakan kecekapan operasi sebaik mungkin dengan mempertimbangkan pelbagai faktor yang mempengaruhi mereka (Lu, 2024). Peningkatan keuntungan perniagaan akhirnya menyumbang kepada ekonomi negara. Kesusasteraan mendedahkan beberapa faktor yang didapati mempengaruhi pengembangan perniagaan pelancongan. Sebagai contoh, pendapatan, musim, kesetiaan kepada destinasi, demografi dan jenis kerja (Dalir, 2024; Elgarhy & Mohamed, 2023). Walau bagaimanapun, kajian-kajian ini tidak menjalankan pemerhatian yang mendalam mengenai faktor-faktor yang mempengaruhi pengembangan perniagaan pelancongan semula jadi dari perspektif ahli perniagaan dan pekerja mereka.

Pencapaian perniagaan dalam sektor pelancongan tidak kurang hebatnya dengan meningkatkan daya tarikan destinasi, meningkatkan bilangan lawatan pelancong, menyokong pertumbuhan ekonomi serantau, meningkatkan kekuatan kewangan ahli perniagaan tempatan, dan meningkatkan daya saing ahli perniagaan pelancongan (Pholphirul et al., 2022). Walau bagaimanapun, kajian komprehensif tentang faktor-faktor yang mempengaruhi pencapaian perniagaan pelancongan amatlah terhad.

Pemerhatian awal dibuat di Kem Hopeland, 1000 meter di atas paras laut yang terletak di Gunung Salak, Bogor. Pelancongan semula jadi ini merupakan salah satu sektor pelancongan semula jadi yang diuruskan secara bebas di Wilayah Jawa Barat.

Diketahui, di Wilayah Jawa Barat terdapat persaingan untuk 381 perniagaan serupa dengan skala perniagaan pelancongan luar yang sama, termasuk produk luar, daripada sifar atau Perusahaan Kecil dan Sederhana (PKS) atau modal kecil kepada ahli perniagaan yang mempunyai modal besar dan profesional. Rantaian jualan juga menggerakkan ekonomi ke kawasan terpencil. Tetapi menariknya, pelancongan semula jadi di Hopeland menyediakan perkhidmatan Kem dan mempunyai ramai pelanggan berbanding Kem lain yang serupa di kawasan itu. Secara amnya, ia akan sesak apabila musim cuti dan akhir tahun.

Kem Hopeland mempunyai beberapa masalah yang berkaitan dengan mengawal pengembangan perniagaan pelancongan dan pencapaian perniagaannya. Kem Hopeland sangat bergantung pada musim dan acara tertentu. Tidak setiap hari akan ada pelancong yang melawat tarikan pelancong. Hal ini disebabkan oleh faktor cuaca, terutamanya semasa musim hujan dan cuaca ekstrem di mana akses jalan raya menjadi sukar, kehilangan beberapa biodiversiti, dan pemandangan menjadi berkabus. Akibatnya, kos operasi telah meningkat. Infrastruktur, sumber manumur yang terhad, dan sokongan kerajaan tempatan juga merupakan cabaran untuk pembangunan pelancongan semula jadi ini.

Salah satu faktor yang menjadikan tren pelancongan berubah ialah sekatan melancong ke luar negara semasa pandemik Covid 19. Inilah yang menyebabkan mereka menukar destinasi pelancongan mereka ke banyak wilayah di Indonesia. Walaupun mereka pergi bercuti 3-5 kali setahun. Menurut sumber itu, hotel yang bergantung kepada suasana semula jadi akan menjadi hotel kegemaran pelancong. Oleh itu, pada masa kini perkhemahan mewah atau perkhemahan glamor, atau biasa dipanggil glamping, mula berleluasa di kawasan sekitar hutan, gunung, sawah padi dan pantai. Cuma banyak peluang terbitan daripada pelancongan semula jadi belum

diterokai dan memerlukan perhatian serius daripada pihak berkepentingan untuk pembangunan mampan pelancongan semula jadi. Fakta lain, Pengasas & Ketua Pegawai Eksekutif Hopeland Camp berkata, persaingan dalam perniagaan pelancongan semula jadi terutamanya aktiviti perkhemahan sangat ketat pada masa ini. Oleh itu, adalah perlu untuk menjalankan strategi perniagaan yang berkesan untuk meningkatkan keuntungan syarikat, meningkatkan pencapaian perniagaan, dan membangunkan pelancongan secara mampan.

Mengawal pengembangan perniagaan pelancongan adalah bahagian penting dalam pengurusan kewangan syarikat yang, jika diselaraskan dengan baik, perniagaan ini boleh menjana keuntungan yang luar biasa. Mengawal pengembangan perniagaan pelancongan juga boleh meminimumkan risiko kewangan dan membantu membuat keputusan. Sebaliknya, pengembangan perniagaan pelancongan yang tidak dikawal dengan baik boleh memberi kesan negatif kepada syarikat. Syarikat akan kehilangan dana kerana ia tidak memantau aliran tunai. Syarikat juga akan kehilangan wang kerana pengembangan perniagaan yang tidak terkawal. Tambahan lagi, keberhasilan pelaburan ini akan menjadi buruk sehingga boleh menyebabkan kerugian kewangan sehingga berpotensi untuk muflis.

Sebungan dengan itu, usaha meningkatkan pencapaian perniagaan ini boleh membantu sesebuah syarikat dalam mencapai matlamat syarikat, meningkatkan kesetiaan pelanggan, mengenal pasti peluang dan cabaran untuk terus berkembang. Hal ini juga merupakan kajian berterusan mengenai kesan pelancongan terhadap destinasi dan pembangunan harus dilaksanakan.

Selepas menjalankan penyelidikan yang meluas, penulis menyedari bahawa penyiasatan faktor-faktor yang mempengaruhi pengembangan perniagaan pelancongan dan pencapaian perniagaan pelancongan adalah rujukan yang berharga

untuk merancang dan membangunkan pelancongan semula jadi di kawasan destinasi pelancongan. Dengan menjalankan penyelidikan kualitatif dan hasil penyelidikannya, penulis menjalankan sintesis meluas semua faktor penting dalam kajian pembangunan pelancongan semula jadi yang mampan. Penyiasatan faktor-faktor telah dijalankan menggunakan kaedah dan teknik yang berbeza, termasuk kajian lapangan di destinasi pelancongan semula jadi.

Kajian penyelidikan terdahulu mengenai pelancongan telah memberi tumpuan kepada kepentingan ekonomi pembangunan pelancongan dan fungsi institusi kewangan dalam perancangan dan pembiayaan entiti pelancongan dan pembangunan masa depan mereka (Balaguer et al., 2002). Cabaran dan halangan kepada pembangunan pelancongan semula jadi di pelbagai wilayah di Indonesia. Sebagai contoh, akses kepada jalan raya, infrastruktur, sumber manumur, dan komuniti sosio-budaya (Purnomo et al., 2020; Soeswoyo et al., 2021). Penemuan lain mendedahkan bahawa infrastruktur yang terhad adalah faktor utama yang mempengaruhi pembangunan pelancongan semula jadi (Rizal, 2021). Kajian yang dijalankan oleh Wibowo dan Hariadi (2022) mendapati pilihan raya umum, isu kemelesetan dan inovasi baharu merupakan cabaran pelancongan pada tahun akan datang. Berbeza pendapat dengan mereka yang menjelaskan bahawa pelancongan berkembang terlalu cepat tanpa mengambil kira isu kemampanan, baik alam sekitar dan masyarakat setempat. Adalah sangat penting untuk menjalankan perancangan dan penyelarasan yang relevan untuk memudahkan pembangunan pelancongan semula jadi yang mampan (Lemy et al., 2019).

Kajian-kajian ini menyediakan garis panduan kepada penulis untuk mengkaji pembangunan pelancongan alam semula jadi yang mampan dan membuat kesimpulan dan cadangan tertentu. Berdasarkan penyelidikan ini, penulis membangunkan model

penyelidikan yang sesuai untuk mengkaji fungsi pembangunan pelancongan semula jadi yang mampan. Model penyelidikan yang disesuaikan berbeza dengan penyelidikan terdahulu kerana ia menyiasat secara mendalam faktor-faktor yang mempengaruhi pengembangan perniagaan pelancongan dan pencapaian perniagaan pelancongan bagi meningkatkan pembangunan pelancongan semula jadi yang mampan dengan kaedah kualitatif. Melalui reka bentuk kajian kes, dengan bantuan pemerhatian dan temu bual yang mendalam sebagai instrumen penyelidikan, pendapat peserta mengenai pembangunan pelancongan alam semula jadi telah dikaji. Satu lagi kebaruan penting ialah pengarang mengkaji sikap pelawat dan komuniti tempatan yang mempunyai hubungan langsung dengan pembangunan pelancongan semula jadi, dan pengetahuan mereka tentang pembangunan pelancongan mampan.

Kajian ini memberikan sumbangan saintifik dengan mengkonseptualisasikan faktor-faktor yang mempengaruhi pengembangan perniagaan pelancongan dan pencapaian perniagaan dalam sektor pelancongan di Indonesia. Setelah menelusuri beberapa kajian terdahulu, pengarang yakin kajian ini merupakan satu daripada beberapa kajian empirikal yang menyiasat isu ini. Kajian terdahulu lebih memberi tumpuan kepada kawasan atau sektor tertentu, manakala kajian ini menyiasat tingkah laku ahli perniagaan untuk memberikan pandangan yang lebih komprehensif. Tambahan pula, kajian ini adalah baharu kerana ia mengamalkan pendekatan dalam-luar melalui penyiasatan kawalan pengembangan perniagaan pelancongan dan pencapaian perniagaan pelancongan alam semula jadi yang bertujuan untuk meningkatkan keuntungan dari perspektif ahli perniagaan.

1.1 Pernyataan Masalah

Industri pelancongan di Indonesia, khususnya pelancongan berasaskan alam dan komuniti, telah menunjukkan pertumbuhan yang pesat dalam dekad terakhir. Namun

demikian, pelbagai laporan menunjukkan bahawa banyak destinasi pelancongan berskala tempatan berdepan cabaran pengurusan kos, kualiti perkhidmatan, serta kelangsungan operasi (Kementerian Pelancongan & Ekonomi Kreatif, 2023; UNWTO, 2022). Hopeland Camp di Salak Bogor merupakan salah satu contoh usaha pelancongan yang menghadapi isu serupa, dimana perkembangan perniagaan perlu diimbangi dengan pengurusan kos operasi dan penglibatan masyarakat setempat.

Dalam pada itu, industri pelancongan berasaskan alam di peringkat tempatan menghadapi cabaran kos operasi dan isu prestasi perniagaan yang berulang, terutamanya destinasi berskala mikro yang terlalu bergantung kepada sumber komuniti setempat. Dikebanyakan destinasi pelancongan berskala kecil, peningkatan kos pemeliharaan fasiliti, kekurangan tenaga kerja berkemahiran, dan keterbatasan akses pengangkutan dilihat telah meningkatkan beban pengeluaran sehingga menjejaskan kualiti perkhidmatan dan kebolehterusan operasi (UNWTO 2022; Kementerian Pelancongan 2023; Giampiccoli & Saayman 2018.). Pada masa sama, kelemahan koordinasi antara Peniaga, masyarakat dan pihak berkuasa tempatan menjadikan pengagihan manfaat tidak sekata dan menimbulkan risiko konflik sosial. Dalam konteks Hopeland Camp (Salak, Bogor), masalah nyata yang dilaporkan oleh pengurus dan responden tempatan adalah: (1) kenaikan kos pemeliharaan fasiliti dan logistik; (2) kekurangan latihan dan standard perkhidmatan bagi pekerja tempatan; dan (3) keterbatasan infrastruktur akses yang menaikkan kos operasi. Kekurangan kajian empirikal yang menggabungkan aspek-aspek pengurusan kos, pendekatan Community-Based Tourism (CBT) dan amalan HRM lestari pada skala mikro menjadikan jurang pengetahuan yang mesti ditangani. (Sila lampirkan data statistik / graf sokongan—contoh: tren kos operasi/kunjungan/pendapatan di Bogor atau kawasan sejenis untuk menguatkan pernyataan ini).

Kawalan perbelanjaan pelancongan semula jadi Kem Hopeland masih belum optimum. Pengaruh musim dan cuaca ekstrem yang berlaku di rantau ini dilihat menjadi cabaran dalam mengawal pembelanjaan kos untuk membaik pulih dan membina fasiliti tambahan untuk tujuan keselamatan pengunjung. Terdapat juga faktor lain yang menjadi cabaran dan halangan, contohnya penyelidikan yang dijalankan oleh Purnomo et al. (2020); Rizal (2021); Soeswoyo et al. (2021); Wibowo dan Hariadi (2022); Lemy et al. (2019) tentang akses jalan raya, infrastruktur, sumber manumur, pilihan raya umum, isu kemelesetan, inovasi baharu ialah cabaran pelancongan pada tahun hadapan, dan komuniti sosio-budaya. Ini merupakan antara cabaran fiskal yang dihadapi Peniaga perniagaan pelancongan perbelanjaan terutamanya kepada kos operasi.

Masalah kedua yang bertujuan untuk ditangani oleh penyelidikan ini ialah prestasi perniagaan pelancongan alam semula jadi. Keupayaan rendah untuk bertahan dalam membangunkan pelancongan semula jadi dan kesukaran mendapatkan pelanggan menyebabkan banyak Peniaga perniagaan pelancongan muflis. Oleh sebab itu, terdapat keperluan untuk menyiasat faktor-faktor yang mempengaruhi prestasi perniagaan demi meningkatkan keuntungan pelancongan alam semula jadi di Kem Hopeland. Di Wilayah Jawa Barat, terdapat persaingan daripada 381 perniagaan serupa dengan skala perniagaan pelancongan luar yang sama, termasuk produk luar, daripada sifar atau Perusahaan Kecil dan Sederhana (PKS) atau modal kecil kepada ahli perniagaan dengan modal besar dan profesional. Jika faktor yang mempengaruhi pembangunan pelancongan semula jadi ini tidak diambil tindakan, pengurus pelancongan berkemungkinan berhadapan masalah untuk mengekalkan pelanggan disamping mengekalkan kelestarian alam sekitar kerana kos operasi yang semakin menjerat.